

Perspectiva

NÚMERO 421 · SETEMBRE-DESEMBRE 2023

L'educació i la cultura ens faran lliures

L'ALUMNAT GITANO

ESCOLARITZACIÓ
I ACOLLIMENT



ASSOCIACIÓ
DE MESTRES
ROSA SENSAT



10 €

OBSERVATORI INTERNACIONAL

L'ESCOLA CATALANA
DE LONDRES

EXPERIÈNCIA

EL PONT DEL VERTALLAT
A LA VALL D'EN BAS

ENTREVISTA

DOMINICA DÍEZ
MARCET

REFERENTS

ELLEN
KEY





COLUMNA

PEDAGOGIES CRÍTIQUES DE BASE COMUNITÀRIA A L'ESCOLA

Naveguem enmig de crisis i, mentre l'escola se'n fa ressò, sovint confonem símptomes –alt abandonament escolar prematur, baixa competència lectora, manifestació de violències masclistes, etc.– amb les causes que, alimentades per les crisis, s'originen fora l'escola. Durant la pandèmia hem constatat que les organitzacions educatives han esdevingut potents i resilients quan han enriquit la seva col·laboració permanent. De fet, quan això s'ha omès, les desigualtats i les problemàtiques no han fet sinó augmentar.

Resiliència educativa comunitària dins l'ethos institucional

La resiliència en l'àmbit educatiu no hauria de ser concebuda com un fet miraculós, individual ni atribuïble a un sol lideratge o capacitat. Cristóbal Ruiz, professor de la Universitat de Màlaga, comparteix una imatge en relació amb el procés de curació d'un os fracturat: que una mà introdueixi aliments a la boca, que arribin al sistema digestiu i posteriorment s'absorbeixin els



EDGAR IGLESIAS

Coordinador del grau de Pedagogia de la UdG i membre de l'equip de recerca Liberi, en Infància, Joventut i Comunitat

IL·LUSTRACIÓ DE PEP BOATELLA

nutrients, per dirigir-los al torrent sanguini, per aconseguir finalment que l'os esdevingui resilient. Aquest procés d'interdependència aplicat a l'àmbit educatiu mostra que la construcció d'ecosistemes educatius necessita parts que treballin cap a un propòsit compartit. Aquest és un espai propici per a les pedagogies crítiques,

des d'on assumim que l'aprenentatge i les condicions d'educabilitat són col·lectives. Aquest plantejament ens situa favorablement a abordar problemàtiques que, originades fora l'escola, en determinen l'ethos institucional.

L'art d'ajudar-se comunitàriament

Fa 10 anys, quan era educador a l'AEI-Raval de Barcelona, la Mariana, professora de l'Institut Miquel Tarradell, m'explicava que, a causa d'una retallada, es veien obligades a tancar el projecte de revista desenvolupat al centre. Era una pèssima notícia, ja que, gràcies al diari, a part de treballar la comprensió lectora i l'expressió escrita dels i les joves, se'n fomentava la cohesió. Al cap d'uns dies vaig explicar-li a en Javier, que era el director del *Periódico El Raval*. Dos mesos després, la Mariana, molt més animada, m'explicava que en Javier s'havia presentat a l'Institut per oferir un espai de publicació permanent per als joves.

Tres anys més tard, mentre fèiem un cafè, en Javier em va preguntar si



era cert que quasi no hi havia joves del barri a les universitats. Jo li vaig respondre que malauradament era una realitat que perdurava. Ell va expressar-me que tenia una idea orientada a articular un projecte. Després de força reunions va prendre forma Prometeus, un projecte d'accés i permanència de joves a les universitats. Vàrem fer-ho gràcies a la implicació de professionals decidides com l'Eulàlia, la Júlia, la Pilar, en Bernat o la Shazra. Quan ja estava tot dibuixat des de l'àmbit polític se'ns va dir que s'havia de transformar en política pública. A part de necessària, perquè sobretot la seva base comunitària era poderosa.

L'ecosistema educatiu: dibuixant futurs des del present

Construir un ecosistema educatiu implica fer fotografies en moviment. Es tracta de construir futurs enmig d'un present en el qual escoles, entitats, tècnics de l'Administració, famílies i alumnat articulin lògiques d'interdependència davant

reptes compartits. Des de les pedagogies crítiques no podem deixar fora d'aquesta equació l'alumnat o les famílies. Si ho fem, assumim que són subjectes d'una intervenció de la qual ni són agents educatius ni esperem aprendre-hi res. Respecte d'això, una acció bàsica és que els diferents agents reconeguin la seva funció educativa i assumeixin que per donar resposta a problemàtiques com les violències, o el racisme, cal respondre mútuament a la pregunta: en què ens necessitem? És el que Marina Garcés anomena «l'aliança dels aprenents», i d'aprenents en som totes i tots.

Les pedagogies tenen una base política (in) visible

Des de la UdG hem elaborat la recerca We are Here, centrada en la detecció de la violència masclista des de la perspectiva dels infants. S'ha demanat opinió a 3.664 alumnes sobre la violència masclista, i si bé hi ha un nombre important que s'hi oposa frontalment, també hi ha adolescents que la neguen o que consi-

deren que és una problemàtica que no hauria d'abordar l'escola.

Les pedagogies crítiques consideren que els aprenentatges impliquen problematització. Aplicat a l'exemple anterior, significaria el desenvolupament d'un procés de consciència en què dins l'escola i l'entorn comunitari s'aprèn a mesura que es reflexiona sobre les causes i conseqüències de les violències. Henry Giroux afirma que la pedagogia és sempre política, ja que està vinculada a la capacitat d'actuació. Per tant, davant aquestes problemàtiques, ometre suposaria també actuar, sobretot perquè l'escola, abocada a malestars socials, encara que volgués, no podria ser neutral. De fet, el no abordatge significa també una forma de dominació pedagògica i ideològica.

Algunes qüestions finals: quines aliances pot trobar en el seu entorn l'escola? S'exploren prou? No fer-ho és assumir un dels grans triomfs del neoliberalisme: que el present ens devori sense el temps necessari per pensar en estratègies col·lectives que abordin desigualtats estructurals.●